

**ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ДО НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ**

У статті представлено первинну педагогічну скринінг-діагностику готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в інклюзивному освітньому закладі, яка дасть можливість корекційному педагогу (асистенту вчителя) визначити спроможність дитини навчатися в інклюзивному просторі. Запропонована педагогічна діагностика розроблена на основі узагальнення наявних педагогічних досліджень з проблеми готовності дитини до навчання у школі. Розглянуто блоки завдань, які допоможуть педагогу виявити прогалини в знаннях дітей і, відповідно до отриманих результатів скринінг-діагностики, врахувати їх при складанні індивідуальної навчальної програми. Визначені критерії оцінювання дадуть можливість педагогу виявити рівень виконання кожного завдання з поданих блоків і спланувати корекційно-виховну роботу на початку шкільного навчання.

Ключові слова: *інклюзія, інклюзивна освіта, готовність до шкільного навчання, первинна педагогічна скринінг-діагностика.*

Постановка проблеми. Пріоритетним завданням сучасної школи в Україні є створення умов для інклюзивної освіти дітей, які її потребують. Важливим аспектом у даному контексті є забезпечення успішного навчання тим дітям, які будуть включені в інклюзивний освітній простір.

Створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожного учня – це завдання інклюзії. Індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах загальноосвітньої школи дозволить дитині оволодівати знаннями відповідно до можливостей своєї пізнавальної діяльності. Інклюзивна освіта дозволяє дитині отримувати не тільки повноцінну освіту, а й відчутти упевненість у собі, спілкуватися з однолітками, адаптуватися і інтегрувати в суспільні відношення.

Інклюзивне навчання передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Таке навчання повинно здійснюватися за індивідуальним навчальним планом і бути забезпечене психолого-педагогічним супроводом.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення цього питання було предметом дослідження цілої низки українських вчених, серед яких Афузова Г.В., Базима Н. В.,

Засенко В. В., Кузава І. Б., Колупаєва А. А., Кротенко В. І., Лапін А. В., Миронова С. П., Огороднійчук З. В., Сак Т. В., Синьов В. М., Таранченко О. М., Шеремет М. К., Шульженко Д. І. та ін.

У сучасній психолого-педагогічній літературі висвітлені питання, в яких окреслюються загальнотеоретичні проблеми інклюзивної освіти та педагогічні умови її організації, стратегічні вектори змін та трансформацій в освіті дітей з особливими освітніми потребами за часів незалежності України (Колупаєва А. А.), концептуальні підходи до розуміння нетиповості в інклюзивному середовищі (Таранченко О. М.), розвиток процесу інклюзії в умовах дошкільної освіти (Кузава І. Б.), психологічний супровід батьків під час навчання дітей в інклюзивних класах (Кротенко В. І.), питання психологічно адаптації до процесів навчання дітей з аутистичним спектром розладів (Огороднійчук З. В.).

Інклюзивна освіта, як зазначає Огороднійчук З. В., покликана «відповідати на потреби всіх учнів, вносячи необхідні зміни до навчальної програми та ресурсів, щоб забезпечити рівність можливостей» [8].

Основним напрямом розвитку освіти дітей з особливими освітніми потребами є модернізація системи навчання шляхом впровадження інноваційних технологій для забезпечення максимально можливого особистісного розвитку таких учнів, відповідно до їхніх індивідуальних потреб і здібностей [5].

На думку І. Б. Кузави дошкільний вік є унікальним періодом не тільки у становленні дитини як особистості, а й у психічному розвитку дитини. Чим раніше розпочнеться робота з дитиною, яка потребує корекції психофізичного розвитку, тим більше будуть розширюватися її пізнавальні можливості і відбуватися соціалізація у суспільстві [6].

Г. В. Афузовою розроблена скринінг-діагностика, яка призначена для первинного оцінювання рівня психологічного розвитку дитини старшого дошкільного віку, що поєднує у собі психодіагностичну бесіду із спостереженням за її реакціями під час проведення цієї бесіди. Автором зазначено, що «на основі результатів первинної скринінг-діагностики розробляється графік поглибленого обстеження дитини фахівцями закладу, кожен з яких за результатами проведення цього обстеження має скласти розгорнутий висновок про особливості психофізичного розвитку дитини, яка «включається» в інклюзивний освітній процес, уточнити рекомендації щодо індивідуальних програм корекційно-розвивальної роботи...» [1].

Мета статті. Початковим етапом навчання дитини в інклюзивному просторі є її діагностичне обстеження. Для нас важливим є дослідження педагогічної готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в інклюзивному освітньому закладі з метою визначення індивідуальних можливостей кожної дитини та наявності певних знань, умінь і навичок на початок шкільного навчання.

Методи дослідження. Теоретичним підґрунтям для розробки первинної педагогічної скринінг-діагностики слугували дослідження з проблеми готовності дитини до навчання в школі та її діагностування, які були узагальнені та адаптовані. Теоретичні методи: вивчення загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури стосовно проблеми дослідження; емпіричні: індивідуальні бесіди з учнями; спостереження з метою виявлення індивідуальних особливостей дітей; розробка кількісних та якісних показників, їх теоретичне узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Нами була розроблена педагогічна скринінг-діагностика, яка допоможе вчителю (асистенту вчителя) перед початком шкільного навчання з'ясувати рівень сформованості уявлень (часових, просторових), зорового сприймання, виявити особливості пам'яті та уваги, здатність узагальнювати тощо.

Результати даного педагогічного обстеження мають бути співставлені з результатами скринінг-діагностики психічного розвитку дитини.

Завдання подані за блоками, виконання яких оцінюється певною кількістю балів (див. нижче «Оцінювання результатів»). Отримані результати дозволять зробити висновок про рівень сформованості знань, умінь і навичок, необхідних для навчання у школі, які у комплексі є запорукою готовності до шкільного навчання. Бесіда має проводитися мовою, якою дитина спілкується у побуті (українською або російською).

Інструкція дитині. «Доброго ранку/дня! Давай знайомитися, мене звуть ... . А тебе? Допоможи мені, будь ласка, виконати деякі завдання» (подальша інструкція залежить від запропонованого завдання).

Блок I. Загальні уявлення

№ n/n	А чи знаєш ти....	Варіанти відповіді		
		правильна, повна	правильна, неповна	неправильна або відсутня
1.	Для чого людині потрібні очі, ніс, вуха, рот?			
2.	Де мама купує продукти?			
3.	Коли люди йдуть у лікарню, в аптеку?			

4.	Що ти зробиш, якщо заблукаєш / загубишся?			
5.	Для чого потрібні гроші?			
6.	Що ти зробиш, якщо випадково штовхнеш іншу дитину?			
7.	Для чого потрібна ложка, парасолька, машина?			

Блок II. Орієнтування у часі

№ n/n	Часові уявлення	Варіанти відповіді		
		правильна, повна	з допомогою / неповна	неправильна або відсутня
1.	Коли ми прокидаємося?			
2.	Коли ми лягаємо спати?			
3.	Що ми робимо вдень?			
4.	Що наступає спершу – ранок чи день / вечір чи ранок?			
5.	Які є пори року? Яка пора року зараз?			
6.	Коли (в яку пору року) йде сніг?			
7.	Яка пора року після осені, весни?			

Блок III. Просторове орієнтування

№ n/n	Просторові характеристики	Варіанти відповіді		
		правильна	з допомогою / неповна	неправильна або відсутня
1.	Покажи свої праву / ліву руку			

2.	Покажи мої праву / ліву руку (<i>руки фахівця</i>)			
3.	Назви предмети, що знаходяться праворуч / ліворуч від тебе			
4.	Назви предмети, що знаходяться вгорі / внизу від тебе			
5.	Покажи ліве око / праву ногу			
6.	Де знаходиться м'яч? Де сидить пташка? (<i>стимульний матеріал</i>)			

Блок IV. Зорове сприймання

№ n/n	Завдання	Варіанти виконання		
		<i>правильне</i>	<i>з допомогою / неповне</i>	<i>неправильне або відмова</i>
1.	Назви кольори предметів			
2.	Розташуй предмети від більшого до меншого / від меншого до більшого			
3.	Назви геометричні фігури. На яку фігуру схожий цей аркуш паперу? (<i>аркуш формату А-4</i>)			
4.	Покажи вищий будинок, нижчий будинок (<i>стимульний матеріал</i>)			
5.	Назви, що зображено. Домалюй предмети (<i>стимульний матеріал</i>)			

Блок V. Елементарні математичні уявлення

№	Варіанти відповіді
---	--------------------

<i>n/n</i>	Завдання	<i>правильна</i>	<i>з допомогою / неповна</i>	<i>неправильна або відсутня</i>
1.	Перерахуй предмети, скільки їх?			
2.	Порахуй від «1» до «5» та від «5» до «1»			
3.	Розклади предмети (<i>можна використати підручні предмети</i>) так, щоб у 1 купці їх було багато, а у 2 – мало			
4.	Розклади предмети (<i>парна кількість, 4-6</i>) так, щоб у тебе і у мене було порівну / однаково			

Блок VI. Розвиток дрібної моторики. Розуміння та утримання інструкції

<i>№ n/n</i>	Завдання	<i>Варіанти виконання</i>		
		<i>правильне</i>	<i>з допомогою / неповне</i>	<i>неправильне або відмова</i>
1.	Домалювати малюнок на папері в клітинку за зразком, поданим педагогом			
2.	Відтворити написане: ім`я дитини, «машина» / «кошеня»			
3.	Продовжити малюнок (пропонується ланцюжок: квадрат, круг, трикутник, квадрат, круг, ... , ... , ... , ...)			

Блок VII. Особливості пам`яті та уваги. Здатність узагальнювати

№ n/n	Завдання	Варіанти виконання		
		правильне	з допомогою / неповне	неправильне або відмова
1.	Ти знаєш віршик? Розкажи мені.			
2.	Я назву тобі кілька слів. Ти уважно їх послухаєш і спробуєш повторити.			
3.	Подивись уважно на предмети перед собою / на малюнку. Запам`ятай їх. А тепер перерахуй, що запам`ятав.			
4.	Подивись уважно на предмети перед собою / на малюнку. Запам`ятай їх. Який з предметів зник? ¹			
5.	Назви одним словом: морква, картопля, капуста / штани, сорочка, сукня / лялька, м`яч, машинка / стіл, стілець, шафа....			
6.	Подивись на малюнок. Що зайве? Чому? (стимульний матеріал)			

Блок VIII. Мовлення

/n	Завдання	Варіанти відповіді		
		правильна	з допомогою / неповна	неправильна або відсутня
1.	Визначити перший звук у слові «мак», «син», «око»			
2.	Скільки слів у реченні: «Хлопчик біжить», «Мама купила молоко»?			
3.	Назви «один –багато», наприклад стіл-столи: дерево – ... , тарілка – ..., птах –			

4.	Розглянь малюнки. Розкажи, що сталося (<i>стимульний матеріал</i>).			
----	---	--	--	--

Оцінювання результатів. За кожне завдання дитина отримує певну кількість балів, які відображають якість його виконання. Так, якщо дитина дала правильну і повну відповідь або самостійно виконала запропоноване завдання, їй нараховується 2 бали. У разі, якщо відповідь дана неповна або дитині надавалася організуюча допомога з боку педагога, нараховується 1 бал. У випадку неправильної відповіді/виконання завдання або відмови відповідати/виконувати завдання бали не нараховуються (0).

В якості первинної обробки слід вирахувати загальну суму балів по кожному з восьми блоків для визначення наявних проблем із зазначених критеріїв оцінювання (це дозволить визначити найбільш сильні / слабкі сторони дитини).

В подальшому необхідно підрахувати загальну суму балів за усіма критеріями педагогічної скринінг-діагностики. Результати можна представити у такій таблиці.

Таблиця

Блоки завдань	тах сума балів	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Загальна сума
мін допустима сума балів										
Сума по блоках										

Відповідно до набраних балів визначається рівень сформованості основних знань, умінь та навичок, які сприяють успішній навчальній діяльності:

✓ 84-74 бали – орієнтовний нормативний показник сформованості основних знань, умінь та навичок, які сприяють успішній навчальній діяльності;

✓ 73-58 бали – достатній рівень сформованості основних знань, умінь та навичок, які сприяють успішній навчальній діяльності (дитина умовно готова до шкільного навчання);

✓ 57-42 бали – початковий рівень сформованості основних знань, умінь та навичок, які сприяють успішній навчальній діяльності (дитина має значні потенційні можливості щодо розвитку вищевказаних знань, умінь та навичок);

✓ 41-28 балів – несформованість основних знань, умінь та навичок, які сприяють успішній навчальній діяльності (дитина в ситуації навчання потребує комплексного психолого-педагогічного супроводу і організації для неї спеціальних умов навчання);

✓ нижче 27 балів – неготовність до навчання.

Педагогічну скринінг-діагностику проводить вчитель і асистент-вчителя, оскільки саме асистент вчителя (корекційний педагог) на основі отриманих результатів діагностики розробляє корекційно-розвивальні заняття, проводить їх і складає індивідуальний навчальний план учня відповідно до навчальної програми.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, розроблена нами первинна педагогічна скринінг-діагностика допоможе педагогу оцінити знання, вміння та навички дітей, які приходять на навчання в освітній інклюзивний простір та врахувати це при складанні індивідуальних навчальних програм і проведенні корекційно-виховної роботи.

У поданій статті не вичерпано всі аспекти означеного питання. Запропонована первинна педагогічна скринінг-діагностика потребує подальшої апробації, більш конкретного аналізу якісних показників виконання кожного завдання. Подальші дослідження будуть пов'язані з розробкою нових інноваційних діагностик, використання яких дасть можливість порівняльного аналізу навчальних досягнень дитини в інклюзивному просторі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Афузова Г. В. Первинна психологічна діагностика в інклюзивному навчальному просторі. // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць / за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. – К.: ТОВ «Наша друкарня», 2017. – Вип. 13. – С. 293 – 301.

2. Барташнікова І.А. Діагностика готовності дітей до навчання в школі / І.А. Барташнікова, О.О. Барташніков. – Тернопіль: Богдан, 1998. – С. 56-58.

3. Бондар В.І. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен // Рідна школа. – 2011. - № 3 (березень). – С. 10-14.

4. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] /А. А. Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.

5. Колупаєва А. А. Стратегічні вектори змін та трансформацій в освіті дітей з особливими потребами за часів незалежності в Україні // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць / за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. – К.: ТОВ «Наша друкарня», 2017. – Вип. 13. – С. 12 – 18.

6. Кузава І.Б. Концептуальні засади розвитку процесу інклюзії в умовах дошкільної освіти // Науковий часопис. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Випуск 23. – С. 130-135.

7. Лапін А. В. Робота асистента вчителя в інклюзивному освітньому закладі / А. В. Лапін // Освіта осіб з особливими освітніми потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т спец. педагогіки НАПН України. – Кіровоград : Імекс – ЛТД, 2014. – Вип. 5. – С. 219-232.

8. Огороднійчук З. В. Психологічна адаптація до процесу навчання дітей- аутистів в умовах інклюзивної освіти / З. В. Огороднійчук, К. В. Коляда // Науковий часопис. Серія 19.Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Випуск 23. – С. 364- 367.

9. Синьов В. М. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / В. М. Синьов, А. Г. Шевцов // Дефектологія. – 2004. - № 2. – С. 6 – 10.

10. Создание и апробация модели психолого-педагогического сопровождения инклюзивной практики: [методическое пособие] / Под. общ. ред. С. В. Алехиной, М. М. Семаго. - М.: МГППУ, 2012. - 156 с.

REFERENCES:

1. Afuzova G. V. (2017). Pervy`nna psy`xologichna diagnosty`ka v inklyuzy`vnomu navchal`nomu prostori. // Osvita osib z osobly`vy`my` potrebamy`: shlyaxy` rozbudovy`: zb. nauk. pracz` / za red. V. V. Zasenka, A. A. Kolupayevoyi. - K.: TOV «Nasha drukarnya», - Vy`p. 13. - S. 293 - 301.
2. Bartashnikova I.A. (2011). Diahnostyka hotovnosti ditei do navchannia v shkoli / I.A. Bartashnikova, O.O. Bartashnikov. - Ternopil: Bohdan, 1998. - S. 56-58.
3. Bondar V.I. (2011). Inkliuzyvne navchannia yak sotsialno-pedahohinyi fenomen // Ridna shkola. - № 3 (berezen). - S. 10-14.
4. Kolupaieva A. A. (2009). Inkliuzyvna osvita: realii ta perspektyvy: [monohafiiia] /A. A. Kolupaieva. - K.: «Sammit-Knyha», - 272 s.
5. Kolupayieva A. A. (2017). Strategichni vektory zmin ta transformacij v osviti ditej z osobly`vy`my` potrebamy` za chasiv nezalezhnosti v Ukrayini // Osvita osib z osobly`vy`my` potrebamy`: shlyaxy` rozbudovy`: zb. nauk. pracz` / za red. V. V. Zasenka, A. A. Kolupayevoyi. - K.: TOV «Nasha drukarnya», - Vy`p. 13. - S. 12 - 18.
6. Kuzava I.B. (2013). Konceptual`ni zasady` rozvy`tku procesu inklyuziyi v umovax doshkil`noyi osvity` // Naukovy`j chasopys. Seriya 19. Korekciina pedagogika ta special`na psy`xologiya. Vy`pusk 23. - S. 130-135.
7. Lapin A. V. (2014). Robota asy`stenta vchy`telya v inklyuzy`vnomu osvitr`nomu zakladi / A. V. Lapin // Osvita osib z osobly`vy`my` osvitrnimy` potrebamy`: shlyaxy` rozbudovy`: zb. nauk. pracz` / Nacz. akad. ped. nauk Ukrayiny`, In-t specz. pedagogiky` NAPN Ukrayiny`. - Kirovograd : Imeks - LTD, - Vy`p. 5. - S. 219-232.
8. Ohorodniichuk Z. V. (2013). Psykholohichna adaptatsiia do protsesu navchannia ditei-autystiv v umovakh inkliuzyvnoi osvity / Z. V. Ohorodniichuk, K. V. Koliada // Naukovyi chasopys. Seria 19. Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia. Vypusk 23. - S. 364-367.
9. Sy`n`ov V. M. (2004). Nova strategiia rozvy`tku korekciinoyi pedagogiky` v Ukrayini / V. M. Sy`n`ov, A. G. Shevczov // Defektologiya. - № 2. - S. 6 - 10.
10. Sozdanye y aprobatsiia modely psykholoho-pedahohyeheskoho soprovozhdeniya ynkliuzyvnoi praktyky: [metodyeheskoe posobyie] / Pod. obshch. red. S. V. Alekhynoi, M. M. Semaho. - M.: MHPPU, 2012. - 156 s.shkola. - № 3 (berezen). - S.10-14.

Iryna Omelyanovich. Pedagogical Diagnostics of Pre-senior Preschool Children's Readiness to Training in Incuse Educational Institution.

The article represents a primary pedagogic screening-diagnostics of preparedness of a child of the senior preschool age to study in the inclusive educational institution, which would enable the correctional pedagogue (the teacher's assistant) to determine a child's ability to study in the inclusive space. The proposed pedagogic diagnostics has been developed on the basis of generalization of available pedagogic research in the problem of a child's preparedness to study at school. The task units have been considered, they would help the pedagogue to reveal

gaps in children's knowledge, and according to the obtained results of screening-diagnostics, to consider them upon compiling the individual curriculum. The determined grading criteria would enable the pedagogue to reveal the level of performance of each task in the given units and to plan the correctional and educational work at the beginning of school education.

Keywords: *inclusion, inclusive education, readiness for learning, primary pedagogic screening-diagnostics.*